ಪ್ರೊ॥ ಕ. ವೆಂ. ರಾಜಗೋಪಾಲ *

ಆದಿತ್ಯರು

- ೧ -

ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಹೆಸರು ಸೂರ್ಯ ಮತ್ತು ಕೊನೆಯದು ವಿಷ್ಣು. ಈತನ ರಥಚಕ್ರಕ್ಕೆ ಹನ್ನೆರಡು 'ಅರ'ಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಆದಿತ್ಯರು - ಕಮಲಗಳನ್ನೇ 'ಗದೆ' ಎಂಬಂತೆ ಆದಿತ್ಯರ ಚೌಕಟ್ಟಾಗಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಈತನ ರಥಕ್ಕೆ ಸಪ್ತಾಶ್ವಗಳು ಬಿಳಿಯವಿರಬಹುದು; ಸಾರಥಿ ಅರುಣ. ಈತನದು ಸೂರ್ಯೋದಯದ ಬಣ್ಣಗಳು; ಅಂದರೇ ಅರುಣ ವರ್ಣ.

ಸೂರ್ಯನ ದಿಕ್ಕು ಪೂರ್ವವಾದರೂ ಅದರ ಅಧಿಕಾರ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಮೀಸಲು. ಎಂಟು ದಿಕ್ಕಿನ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅಗ್ನಿ, ಯಮ, ನಿರುತಿ, ವರುಣ, ವಾಯು, ಸೋಮ ಮತ್ತು ಇಶಾನ ಹೀಗೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸ್ಥಾನಮಾನ. ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಬೇರೆ, ಕೇಂದ್ರದಂತೆ ಆದರೂ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲ! ಆದ್ದರಿಂದ 'ಯಜ್ಞ'ದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ 'ಅಗ್ನಿರೂಪ'ದಲ್ಲಿ ಗೌರವ, ಅಷ್ಟೆ! ಕೇವಲ ಎರಡು ಋಕ್ಕುಗಳು ಮಾತ್ರ. ಆದರೆ ಯಜ್ಞದ ನಿಜವಾದ ಅಧಿಕಾರಿ ಇಂದ್ರ!

ಹೀಗೆ ವೈದಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಕಂಡಲ್ಲಿ ಕಾಲಮಾನಕ್ಕೆ ಸೂರ್ಯ ಸಿದ್ಧಾಂತವೇ ಮುಖ್ಯ. ವಾರಕ್ಕೆ ಏಳು ದಿನವೆಂದರೆ ಮೊದಲ ವಾರವೇ 'ಆದಿತ್ಯ'ನದು. ಉಳಿದವಲ್ಲಿ ಆರು; ಸೋಮ, ಮಂಗಳ, ಬುಧ, ಗುರು, ಶುಕ್ರ ಮತ್ತು ಶನಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಮೀಸಲು. ನಕ್ಷತ್ರ ಮಂಡಲಗಳು ಹನ್ನೆರಡು, ಒಂದೊಂದರಲ್ಲೂ ಸೂರ್ಯನ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರವೇಶ; ಹೀಗೆ ವರ್ಷ! ಆದ್ದರಿಂದ ಜಾತಕಗಳಿಗೆ ಸೂರ್ಯ ಕೇಂದ್ರ ರಾಶಿಕುಂಡಲಿ ಮತ್ತು ಜನ್ಮಕುಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ. ಕುಂಟ ತೈಮೂರನ ಸಮಾಧಿಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ರಾಶಿ ಮತ್ತು ಜನ್ಮ ಕುಂಡಲಿಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಪಂಚಾಂಗಕ್ಕೆ ಸೂರ್ಯನ ಉತ್ತರ-ದಕ್ಷಿಣಾಯನಗಳು ಮುಖ್ಯ. ಮಕರ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಕರ್ಕಾಟಕ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯ ಗುರುತುಗಳು ಬಹುಮುಖ್ಯ. ರಾಹುಕಾಲ, ಗುಳಿಕಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸೂರ್ಯ ಮುಖ್ಯ. ಸೂರ್ಯನ ಕಾಲ ಮಂಗಳದಾಯಕ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸೂರ್ಯ ಸಿದ್ಧಾಂತದಿಂದ ಪಂಚಾಂಗದ 'ದೃಗ್ಗಣಿತ' ಮೊದಲಾದ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರ. ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಸಂಕ್ರಮಣಗಳು ಹಾಗೂ ಗ್ರಹಣಗಳು ಬಹುಮುಖ್ಯ. ಮಹಾದಾನಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಇಂಥ ಸಮಯ ಮೀಸಲು. ಇದರಿಂದ ಪಿತೃದೇವತೆಗಳು ಸಂತೃಪ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮುಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಉತ್ತರಾಯಣ ಸಂಕ್ರಮಣ (ಪುಣ್ಯಕಾಲ) ಯಾವಾಗಲೂ ಜನವರಿ ೧೪. ಅಂದರೆ ಆಂಗ್ಲ ಪದ್ಧತಿಯ ಕಾಲಮಾನವೂ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಾಲಮಾನಕ್ಕಾಗಿ ಜಂತರ್-ಮಂತರ್‌ಗಳು ೧೬ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿವೆ. ಬನಾರಸ್, ಉಜ್ಜಯನಿ, ಮಥುರ, ಡೆಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಉದಯಪುರಗಳು ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿವೆ. ಉಜ್ಜಯನಿಯ ಪಂಚಾಂಗವು ಐತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿ ಪುರಾತನವಾದುದು; ಇಂದಿಗೂ ಅದರ ಪಂಡಿತರಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ದೃಗ್ಗಣಿತದ, ಸೂರ್ಯ ಸಿದ್ಧಾಂತದ, ಪಂಚಾಂಗ ರಚನೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ.

ದಕ್ಷಿಣಭಾರತದಲ್ಲಿ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು 'ಪಂಚಾಯತನ'ಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಸೇರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದರೆ ಗಣೇಶ, ಅಂಬಿಕೆ, ವಿಷ್ಣು, ಶಿವ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯ ಆರಾಧನೆಗೆ ತಕ್ಕವರು ಎಂದು ಶೃಂಗೇರಿ ಮಠದ 'ಶಂಕರರು' ಸೂರ್ಯ

* ನಿವೃತ್ತ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಎಂ.ಐ.ಜಿ. ೪೧, ಎಂಬತ್ತು ಅಡಿ ರಸ್ತೆ, ಕೆಂಗೇರಿ ಉಪನಗರ, ೨ನೇ ಹಂತ, ಬೆಂಗಳೂರು - ೫೬೦ ೦೬೦

ಸಿದ್ಧಾಂತಿಗಳೆಂದು ಶಾಸನಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ 'ಆದಿತ್ಯಾರಾಧನೆ'ಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇದರ ಆರಾಧನಾ ವಿಧಿಯೂ ಇದ್ದದ್ದೇ ಆಗಿದೆ. ಆದರೂ ಸೂರ್ಯನು ಲೌಕಿಕದೇವತೆ; ಉಳಿದ ದೇವತೆಗಳಂತೆ ಈವನು 'ಮುಕ್ತಿ' ದಾಯಕನಲ್ಲ; ಪಂಚಾಯತನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದರೂ ಉಳಿದ ನಾಲ್ವರಂತೆ ಅಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಈತನು ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ದೇವತೆಯಲ್ಲ. ಆದಿತ್ಯಹೃದಯದಿಂದ ಶತ್ರುರಾಹಿತ್ಯ (ಅಥವಾ ನಾಶ); ಫಲದಾಯಕ (ಮತ್ತು) ಸಂತಾನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಒಡೆಯ ಮತ್ತು ರೋಗ ನಿವಾರಕ.

ಆದಿತ್ಯ ಕಲ್ಪನೆಯು ಶಿಲ್ಪರೂಪದಲ್ಲೂ ಇದೆ. ಇದರ ಆರಾಧನೆಗೆ ಒಂದು ಗೋಪ್ಯ ಮಂತ್ರವಾಗಿ 'ಆದಿತ್ಯ ಹೃದಯಂ' ಬಳಕೆಯಿದೆ. ಸೂರ್ಯ ನಮಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಇದು ಆಧಾರವಾಗಿದೆ!

ಆದಿತ್ಯ ಹೃದಯಂ – ಅಗಸ್ತ್ಯ ಪ್ರಣೀತವೂ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ರಾವಣನನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವ ಒಂದು ಶಕ್ತಿಯಂತೆ ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ. ರಾಮನೇ ಈ ಮಂತ್ರ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅಗಸ್ತ್ಯನಿಂದ ಪಡೆದು ವಿಜಯಶಾಲಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. (ವಿವರಗಳಿಗೆ ದಿವಂಗತ ಜಿ.ಪಿ. ರಾಜರತ್ನಂ ಅವರ ಆದಿತ್ಯಹೃದಯಂ, ಅನುವಾದ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಸಹಿತ ದೊರಕುತ್ತದೆ.) ಇದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು 'ದ್ವಾದಶಾತ್ಮಾನ್' ನಮೋಸ್ತುತೆ! ಎಂಬುದನ್ನು ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರ ಮೂಲವು ಇದೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಆದರೂ ಈ 'ಆದಿತ್ಯಹೃದಯಂ' ರಾಮಾಯಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತವಾದುದು. ಶೈಲಿಯಂತೂ ಹೊಂದುವುದೇ ಇಲ್ಲ; ರಾಮಾಯಣಂ (ಸಂಸ್ಕೃತ) ಕೃತಿಗೆ ಇದು ಹೊರಗಿನಿಂದ ಸೇರಿದುದು.

ಅಮರಕೋಶದಲ್ಲಿ ಆದಿತ್ಯ ಮೊದಲಾಗಿ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ನಲವತ್ತೊಂಬತ್ತು 'ನಾಮ'ಗಳಿವೆ. ಶಂಭು ಎಂಬುದು ಅವುಗಳಲ್ಲೊಂದು ಕೂಡ. ಉಪಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ 'ಆದಿತ್ಯ ಪುರಾಣಂ' ಸೇರಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಂಬಪುರಾಣಂ ಎಂದೂ ಹೇಳಿಕೆಯಿದೆ. ಡಾ॥ ಆರ್.ಸಿ. ಹಜ್ರಾ (ಕಲ್ಕತ್ತಾ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ) ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ಸೂರ್ಯಾರಾಧನೆಯು ಭಾರತಕ್ಕೆ 'ಸಿಥಿಯನ್' ರಾಜರುಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ 'ಮಾಗಿ' ಎಂಬ ಒಂದು ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನಾಂಗದವರಿಂದ ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ವರಾಹಮಿಹಿರನು ತನ್ನ 'ಬೃಹತ್ ಸಂಹಿತೆ' ಯಲ್ಲಿ ಇದರ ವಿವರಗಳನ್ನು ಅಂದರೆ 'ಆದಿತ್ಯ'ರ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಡಾ॥ಆರ್. ಸಿ. ಹಜ್ರಾ-ಅವರು The Magian influence ಎಂದು a comparative study of the features common to the Samba Purana and Bhavisya Purana has revealed the division of the Sun worshipping Magas into the two groups of Magas and Bhojakas and the deteoriation of the latter as temple priests; the differences between the sun worshipping Magas and the fire-worshipping Magas of the Zoroastrian school; and the comparatively lower status enjoyed by the latter in the society. The origin of the Samba Purana is traced to the Punjab and the claims of Orissa for the same are disapproved : (Puranam : Purana Vol. No. July 1959.

ಡಿ.ಡಿ. ಕೊಸಾಂಬಿಯವರು ಹರ್ಷನ ಬಗ್ಗೆ - 'his clan deity was the Sun God, popular in Punjab since Persian influence entered again with the Kushanas and created a new sect of "Maga brahmins, presumably of Magain origin" (pp 182, **The Culture and Civilization of Ancient India in Historical outline**-D.D. Kosambi) ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಂತಹ ವರ್ಗವೊಂದು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆನಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇವರೇ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಕಾರಣಕರ್ತರೆನ್ನಬಹುದು. ವರಾಹಮಿಹಿರನು ಬೃಹತ್ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನೂ ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ಆದಿತ್ಯರು ಸೂರ್ಯನ ಶಿಲ್ಪಿಗಳೆಂದೂ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. (ನೋಡಿ : ಬೃಹತ್ ಸಂಹಿತೆ)

* * *

– ೨ –

ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರತಿಮೆಯು 'ಕಾಲದ ಪ್ರತಿಮೆ'ಯಾಗಿದೆ. ಹಗಲು-ರಾತ್ರಿ, ಎಂಟು ದಿಕ್ಕುಗಳು, ತಾರಾಮಂಡಲಗಳಲ್ಲಿ 'ಚಾಲನ'-ಇಂತಹ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ವೈದ್ಯ, ಜ್ಯೋತಿಷ, ವಾಸ್ತು, ಖಗೋಳಶಾಸ್ತ್ರ ಮೊದಲಾದವು, ಪುರಾಣಗಳು, ಕಾಮಶಾಸ್ತ್ರ ಕೂಡ, ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ರಚಿತವಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಇದೆಲ್ಲದರ ಸಂವಹನವನ್ನು ಸೂರ್ಯಶಿಲ್ಪ ಮತ್ತು ದೇಗುಲಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ 'ಮಾಗಿ' ಎಂದರೆ ಹಣ್ಣಾಗಿ ಎಂದು ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರಕೃತಿಯ (ಕಾಲಚಕ್ರದಲ್ಲಿ) ಒಂದು 'ಋತು'ವನ್ನೂ ಗುರುತಿಸುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸೂರ್ಯ ಸಂಬಂಧವಿದೆ ಕಟಕರಾಶಿಯಿಂದ ಮಿಥುನಕ್ಕೆ ಸೂರ್ಯ ಚಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೇ

ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಒಂದು ವೃತ್ತ. ಈ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ ದೇಗುಲಗಳು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. (ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಸೂರ್ಯ ಮತ್ತು ತಾವರೆ ಕೆರೆಗಳಿವೆ!) ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಬಾದಾಮಿ ಮತ್ತು ಕಲ್ಯಾಣಿ ಚಾಲುಕ್ಯರಿಂದಲೂ 'ಸೂರ್ಯಾರಾಧನೆ' ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಿದೆ. ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯರಿಗೂ ಚೋಳರಿಗೂ ನಡೆದ ಘರ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ತಮಿಳುನಾಡಿಗೂ ಹೋಗಿದೆ. ಗಂಗೈಕೊಂಡ ಚೋಳಪುರಂ ನಂತರವೇ ಅಥವಾ ಆ ಮೂಲಕ ಸೂರ್ಯಾರಾಧನೆ ಹರಡಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲಿಗೆ ಸೂರ್ಯನು ದ್ವಾರಪಾಲಕ ನಾದಂತಿದೆ. - ಕ.ವೆಂ. ರಾಜಗೋಪಾಲ - ಸ್ವಂತ ವೀಕ್ಷಣೆ.

ಗುಪ್ತರ ಕಾಲದ ಸೂರ್ಯಾರಾಧನೆ - C.I.G. Vol III No. 37 ಗ್ವಾಲಿಯರ್ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿನ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಹಿರಕುಲನ ಶಾಸನವನ್ನು ದಾಖಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಒಂದು ಪುರಾತನ (!) ಸೂರ್ಯ ದೇಗುಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು. ಪ್ರಾಯಶಃ ಇದೇ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲ ಸೂರ್ಯದೇಗುಲ. ಇದೊಂದು ಗುಹೆ; ಇದರ ಮುಂದಿನ ಒಂದು ಕೊಳದ 'ಜಲ'ವು ಚರ್ಮರೋಗಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧೌಷಧವಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬಂದುದಾಗಿದೆ. ಈ ಬೆಟ್ಟವನ್ನು 'ಗೋಪ' ಎಂದು ಕರೆದು ಒಬ್ಬ ಹಳ್ಳಿಗ (=ಗವಾಲಿ)ನ ನೆನಪಿನಿಂದಾಗಿ 'ಗ್ವಾಲಿಯರ್' ಆಗಿದೆಯೆಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇದರ ಕಾಲ ಕ್ರಿ. ಶ. ಸುಮಾರು ೨-೩ನೇ ಶತಮಾನವೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದ C.I.G. Vol IIIರ ಸೂಚಿ, ಪು. ೩೨0 ರಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತರ ಕಾಲದ ಶೀಲಾದಿತ್ಯರ ವಂಶಾವಳಿಯನ್ನೂ ಆನಂದ ಪುರದ ಗುಹಸೇನನಿಂದ ಮೊದಲಾಗಿ ಅಂದರೆ ಧರ್ಮಾದಿತ್ಯ ಅಥವಾ ಶೀಲಾದಿತ್ಯ I, II, III, IV, V, VI ಕೊನೆಗೆ ಶೀಲಾದಿತ್ಯ VIIನವರೆಗೂ ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಿದೆ; ಅವರ ಧ್ವಜವಾದ ಕಾರ್ತಿಕೇಯನ (Peacock) ವಿಷಯವೂ ಇದೆ.

ಇಷ್ಟು ಮಂದಿ ಶೀಲಾದಿತ್ಯ ಎಂಬ ಉಪನಾಮವನ್ನು ಬಳಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಸೂರ್ಯದೇಗುಲದ ನಿರ್ಮಾತೃಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಗುಪ್ತರು (ಕುಮಾರಗುಪ್ತ ಕ್ರಿ. ಶ. ೩೨೦ ರಿಂದ) ಎಲ್ಲರೂ ಸೂರ್ಯಾರಾಧಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಇದೇ ಗ್ರಂಥದ No. 42, XXVIII - ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆದಿತ್ಯಸೇನನು ಮಗಧದರಾಜನಾಗಿ ಕ್ರಿ. ಶ. ೬೭೨-೭೩ರಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದು ವಿಷ್ಣು ದೇಗುಲವೊಂದನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ವಿಷಯವು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಇವರ, ಅಂದರೆ, ಗುಪ್ತರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಶ್ಮೀರದ ಮಾರ್ತಾಂಡ ದೇಗುಲವೂ ಕಾಥೇವಾರದ ಮೊಡೇರ ದೇಗುಲವೂ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿವೆ. ಕಾಶ್ಮೀರದ ದೇಗುಲವನ್ನು ರಾಜಾದಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಲಲಿತಾದಿತ್ಯ ಎಂಬುವರಿಂದ ಸುಮಾರು ಒಂದು ಶತಮಾನದ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ ೫-೬ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯದೇಗುಲವೊಂದು ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿ ವೈಭವದಿಂದ ಮೆರೆದದ್ದಾಗಿ ಕಡೆಗೆ ಅವಶೇಷವಾಗಿದೆ. (ನಾಲಂದದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಚಂದ್ರಾದಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಬಾಲಾದಿತ್ಯರಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಸೂರ್ಯದೇಗುಲವು ಈಗ ಅವಶೇಷವೇ ಆಗಿದೆ (ಸ್ವಂತ ಪರಿಚಯ ಕ.ವೆಂ). ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕನ್ನಿಂಗ್ ಹ್ಯಾಮ್ ಮತ್ತು ಬುಹ್ಲರ್ ಮೊದಲಾದ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಗುಪ್ತರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ವಿಕಾಸವಾದಂತೆ ೩೬೫ ದಿನ-೧೭ ಘಂಟೆ-ಒಂದು ವರ್ಷ-೬೦ ಸಂವತ್ಸರ- ಹೀಗೆ ೬೦ ಕಾಲಮಾನ ಚಕ್ರವೂ ದ್ವಾದಶ ರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಸಂಚಾರ, ಸುಮಾರು ೩೦ ಹಗಲಿನ ಒಂದು ತಿಂಗಳು ೩೬೧ ದಿನಗಳು-ಹೀಗೆ ಜ್ಯೋತಿಷದ ಮೂಲ ಸೂತ್ರಾಂಶಗಳೆಲ್ಲಾ ಖಚಿತವಾದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಗುಪ್ತರ 'ಲಿಚ್ಛವಿ'ಗಳು, ಸೂರ್ಯವಂಶಿಗಳು, ಸೂರ್ಯ ದೇಗುಲಗಳ ನಿರ್ಮಾತೃಗಳಾಗಿ 'ಮಾರ್ತಾಂಡ'ದ ಸೂರ್ಯವೈಭವಕ್ಕೆ ಕಾರಣರೆಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಮೊದಲಿಗೆ ರಾಜಾದಿತ್ಯನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಸೂರ್ಯ ದೇಗುಲವನ್ನು ಲಲಿತಾದಿತ್ಯನು ಹೊರಚೌಕಟ್ಟಿನಿಂದ ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿ ಸೂರ್ಯನ 'ಐಸಿರಿ'ಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದನೆಂದೂ ತನ್ನ ದಿಗ್ವಿಜಯಗಳಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದನೆಂದೂ ಇತಿಹಾಸವು ದಾಖಲಿಸಿದೆ.

ಗುಪ್ತರಲ್ಲಿ 'ಶೀಲಾದಿತ್ಯ' ಎಂಬುದು ಕೂಡಿಕೊಂಡದ್ದೇ ಹೊರತು ಹುಟ್ಟು ಹೆಸರಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಸೂರ್ಯ ದೇಗುಲಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ 'ಕುಲದೇವತೆ'ಯನ್ನಾಗಿ ಮೆರೆಸಿ ತಮ್ಮ ವಿಕ್ರಮಗಳಿಗೆ 'ಆದಿತ್ಯಹೃದಯಂ' ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದುದೇ ಆದಂತಿದೆ. ಆರನೆಯ ಶೀಲಾದಿತ್ಯನಾದ ಮೇಲೆ ಹರ್ಷವರ್ಧನನು ಒಂದು ಸೂರ್ಯದೇಗುಲವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ (ಇದು 'ಮೊಡೇರ' ಇರಬಹುದು) 'ಶೀಲಾದಿತ್ಯ'ನಾದನೆಂಬುದನ್ನು ಹ್ಯೂಯಂತ್ಸಾಂಗನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದಾದ ನಂತರವೇ ಹರ್ಷನು ಥಾನೇಶ್ವರದ ಬಳಿ ನರ್ಮದೆಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ

ಚಾಲುಕ್ಯ ಪುಲಿಕೇಶಿ-II ನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ನಿಂತು ಆತನೊಡನೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು - ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಶೀಲಾದಿತ್ಯ ಎಂಬುದು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತದೆ - ಇದರಲ್ಲಿ 'ಪಂಚಶೀಲ'ದ ಪರಿಪಾಲನೆಯು ಸೇರಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಅದುದರಿಂದ ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿಯೂ 'ಸಂಧಿ'ಯು ಅವಕಾಶವಾಗಿರುವಂತಿದೆ. ಇದರಂತೆ ಇಮ್ಮಡಿ ಪುಲಿಕೇಶಿಯು 'ದಕ್ಷಿಣಾ ಪಥೇಶ್ವರ' ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ನರ್ಮದೆಯನ್ನು ದಾಟದೇ ಬಂದನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಇದು ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಐತಿಹಾಸಿಕ ದಾಖಲೆಯೂ ಆಗಿದೆ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹರ್ಷವರ್ಧನನ ಸಂಬಂಧವಾದ ನಂತರವೇ ಬಾದಾಮಿಯ ಚಾಲುಕ್ಯ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ 'ಆದಿತ್ಯ' ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮುಂಚೆ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನ ದೇಗುಲಗಳಾಗಲಿ ಆದಿತ್ಯರಾಗಲಿ ಇದ್ದಿರುವಂತಿಲ್ಲ.

* * *

– ೩ –

ಬಾದಾಮಿಯ ಚಾಲುಕ್ಯರು 'ನರಸಿಂಹ' ವಂಶದವರಾಗಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ ಊರ್ಧ್ವರೇತೇಶ್ವರ Totem, Worshippers ಅಥವಾ ಲೈಂಗಿಕ ಸಂಕೇತಾರಾಧಕರೂ ಆಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಮುಂದೆ ಎರಡನೇ ಪುಲಿಕೇಶಿಗೂ ಹರ್ಷವರ್ಧನನಿಗೂ ಒದಗಿದ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದಾಗಿ ಪುಲಿಕೇಶಿಯ ಮಕ್ಕಳು ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ। ಮೊದಲಾಗಿ ತಮ್ಮ ಉಳಿವಿಗಾಗಿ ಸೂರ್ಯಾರಾಧನೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುವಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಅಂದರೆ 'ಕೀರ್ತಿಮುಖ'ದ ಆರಾಧನೆಯಿಂದ 'ಪಾಶುಪತ' ಪಂಥದ ಹೆಗ್ಗುರುತಾದಂತೆಯೇ 'ನರಸಿಂಹ' ವಿಗ್ರಹವೂ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ಇಂದಿಗೂ 'ನರಸಿಂಹ' ದೇಗುಲಗಳು ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನಾಂಗಗಳ ಆರಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರುವುದನ್ನು (ಬ್ಯಾಡರು ಮೊದಲಾಗಿ ನರಸಿಂಹ-ಸಾಲಗ್ರಾಮದ ರೂಪದ ಆರಾಧಕರಾಗಿದ್ದು ಅದಕ್ಕೆ ನರಸಿಂಹ ಜಯಂತಿಯಲ್ಲಿ ರಕ್ತಬಲಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾರೆ.) ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಈ ವಿಗ್ರಹದ ಒಂದು ಪಾಶುಪತ ರೂಪವು - ಸಿಂಹವು ಕುಳಿತಂತೆ ತನ್ನ ಲೈಂಗಿಕ ಸಂಕೇತವನ್ನು ತೋರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನರಸಿಂಹ ದೇಗುಲಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಟೊಟೆಂ ಇಮೇಜ್ ಅಂದರೆ ಒಂದು ಹಳೆಯ ಲೈಂಗಿಕ ಸಂಕೇತ ರೂಪವಾಗಿದ್ದು ನಾಗರಿಕತೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅದನ್ನು ಕೇವಲ ಅಲಂಕಾರವೆನ್ನುವಂತೆ ಬಳಸುತ್ತಿರಬಹುದಾಗಿದೆ. ಮೊದಲಿಗೆ ಇದರ ಸಂಗಡ ಉಗ್ರ ನರಸಿಂಹ ರೂಪ ಕೂಡ ಇಂತಹ ಸೂಚನೆಗಳುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದ್ದು ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರ ನಂತರ ಯೋಗಾ ನರಸಿಂಹ ರೂಪದ ಆರಾಧನೆಯು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಬಂದಿರುವಂತಿದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಎಂಬುದು ಇದೇ ರೂಪವಾಗಿದ್ದು ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಸರಿಸಿದಂತೆ ಆಗಲು ಪುಲಿಕೇಶಿಯ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸೂರ್ಯ ಆರಾಧನೆಯು ಉಪಯುಕ್ತವೂ ಸಾಧಕವೂ ಆಗಿರುವಂಥದೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಆದಿತ್ಯವೇ ರಚಿಸಬೇಕು ಮತ್ತು ದಿಗ್ವಿಜಯಕ್ಕೆ ರಾಜನು ಹೊರಡುವಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಾರಾಧನೆಯಿರಬೇಕೆಂದು ವರಾಹಮಿಹಿರನು ತನ್ನ ಬೃಹತ್ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿರುತ್ತಾನೆ.

ಸೂರ್ಯನೆಂದರೆ ಒಂದು ತಾವರೆಯ ಕೊಳ (ವೈದ್ಯಕೀಯ ಅಥವಾ ರೋಗ ಪರಿಹಾರಕ ಗುಣಗಳುಳ್ಳ ಸರಸ್ಸು)ವೊಂದು ಸೇರಿರುತ್ತದೆ. ಕಾಶ್ಮೀರದ ಮಾರ್ತಾಂಡದಿಂದ ಮೊದಲಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಸೂರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲೂ ತಾವರೆಯ ಕೊಳವು ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದೆ. ನಾಲಂದದ ಸೂರ್ಯದೇಗುಲಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಈ ರೀತಿಯು ಖಚಿತವಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಸೂರ್ಯ ವಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಎರಡೂ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ತಾವರೆಯ (ಅರೆ) ಮೊಗ್ಗುಗಳೂ ಆತನು ಯುದ್ಧದ ದೇವತೆಯಾದುದಕ್ಕೆ ಬೂಟುಕಾಲಿನ ರಕ್ಷಣೆಯೂ ಆತನ ಪ್ರಭಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ದ್ವಾದಶ ಆದಿತ್ಯರೂ ಸೇರಿರುತ್ತಾರೆ. ಆತನ ದೇಗುಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಕಾಣುವಂತೆ ನವಗ್ರಹಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಅರುಣನ ಸಾರಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಪ್ತಾಶ್ವಗಳು ಇದ್ದು ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ರಣರಂಗಕ್ಕೆ ರಥವು ಮುಖ್ಯ ಸಾಧನವಾಗಿದ್ದುದನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಸೂರ್ಯ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಕ್ರಿ.ಶ. ೪೦೦ರ ವೇಳೆಗೆ ಸೇರಿದುದ್ದಾಗಿದ್ದು ಅದರ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಂಗ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಜನ್ಮಕುಂಡಲಿಯ ಜಾತಕ ರಚನೆಗಳೂ ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದು ವರ್ಷವೆಂಬ ಕಾಲದ ಒಂದು 'ಗಣನೆ'ಯನ್ನು ದ್ವಾದಶರಾಶಿ (ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಗುಂಪುಗಳ)ಗಳೂ ಸೂರ್ಯನೂ ಕಾಲಮಾಪನೆಗೆ ಸೇರಿದವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ - ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಪಾದಗಳ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಎರಡು ಸ್ತ್ರೀ ವಿಗ್ರಹಗಳೂ ಛಾಯಾ-ಪ್ರತಿಛಾಯಾ (ಬೇರೆ ಹೆಸರೂ ಇರುವಂತಿದೆ) ಎಂಬ ರೂಪಗಳೂ ಸೇರುತ್ತವೆ. ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೂ ಆಳಿದ ಕಲ್ಯಾಣಿ ಚಾಲುಕ್ಯರು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಸೂರ್ಯದೇಗುಲಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಅಂಶಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿವೆ.

ಸೂರ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಅಶ್ವಗಳಿಲ್ಲದವೆಂದರೆ ಕೇವಲ ಸೂರ್ಯಸಿದ್ಧಾಂತದ ಬಳಕೆಗಾಗಿ ಮತ್ತು ಸಂತಾನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿರಬಹುದಾದ 'ಆದಿತ್ಯ' ವಿಗ್ರಹಗಳಿರಬಹುದಾಗಿವೆ- ಇವು ಇಂದಿಗೆ ಶೈವದೇಗಲುಗಳ ಪ್ರಾಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅನಾಥವಾದಂತೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿವೆ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬಾದಾಮಿ ಚಾಲುಕ್ಯರಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ. ೬೦೬ರ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯರಾಧನೆಯು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನಿಂದ ಮುಂದುವರಿದು ಬಂದು ಪ್ರಮುಖ 'ಆರಾಧನಾ' ವಿಧಿ-ವಿಧಾನವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಂತೆ ಕಂಡುಬರುವುದನ್ನು ನಮ್ಮ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಗುರುತಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಮುಂದೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣೆ ಮೊದಲಾಗಿ ಅನೇಕ ಕಡೆ ಸೂರ್ಯದೇಗುಲಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳೆಲ್ಲಾ ತಾವರೆಕೊಳದ ಸಮೀಪವೂ ವೀರಗಲ್ಲುಗಳ ಸಂಬಂಧವೂ ಉಳ್ಳವಾಗಿವೆ. ಉದಾ : ಹಲಸಿಯಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಯೋಗನಾರಾಯಣ ದೇಗುಲದ ಗರ್ಭಗುಡಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿರುವುದನ್ನು ಹಳೆಯ ಸೂರ್ಯ ದೇಗುಲದ ಮುಂದೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ವೀರಗಲ್ಲುಗಳೂ ಮಾಸ್ತಿಕಲ್ಲುಗಳೂ ಇರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಅಂದರೆ ದೊರೆಯ ದಿಗ್ವಿಜಯದಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಳ್ಳುವ ವೀರರ ವೀರಗಲ್ಲುಗಳೂ ಅವರನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದಂತೆ ಚಿತೆಯೇರಿದ ಮಾಸ್ತಿಯವರನ್ನು ಸೂರ್ಯಾರಾಧನೆಯ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿಯೆ ಗುರುತಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತಿದೆ. ಬಳ್ಳಿಗಾವೆಯಾಗಲಿ ಬಾಗಳಿ ಯಾಗಲಿ ಬೇಗೂರಾಗಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಸೂಚನೆಗಳು ಸೂರ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಸಂಬಂಧದ ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿವೆ. ಇಂತಹ ಒಂದು ಪ್ರಧಾನವಾದ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಕಾಲದ ದೇಗುಲದ ಚೌಕಟ್ಟು ಇಂದಿಗೂ 'ಮಾಗಳ'ದಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರುವುದಂತೂ ನಮ್ಮ ಇತಿಹಾಸದ ಅದೃಷ್ಟವೆನ್ನುವಂತಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಮಿಥುನ ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲದೆ 'ತ್ರೈಪುರುಷ' ದೇಗುಲವೆಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಾಸನವೊಂದೂ ಸುತ್ತಲ (ಹೊರಗಡೆ) ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧದ ಚಿತ್ರಗಳ ಶಿಲ್ಪ ಕೆತ್ತನೆಗಳೂ (ಇವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ರಾಮಾಯಣದ ನೆನಪು ತರುವಂಥವು. ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲಿನ ದೇಗುಲಗಳಲ್ಲೂ ಇಂಥವೇ ಕೆತ್ತನೆಗಳು ರಾಮಾಯಣದ ನೆನಪು ತರುತ್ತವೆಯಷ್ಟೆ!) ಗೋಪುರ ರಹಿತವಾದ ಚಚ್ಚೌಕದ ಕಟ್ಟಡವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಈ ದೇಗುಲ ಮಾತ್ರ ಇನ್ನೂ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿರುವುದು ಕೂಡ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಚಾಲುಕ್ಯ-ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಕಾಲದ ದೇಗುಲ ಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಾರಾಧನೆಯು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಅದಕ್ಕೆ ಗುಪ್ತರ ಕಾಲದ ಪ್ರಭಾವವೆನ್ನುವಂತೆ ಹರ್ಷಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸೂರ್ಯದೇಗುಲಗಳು ವಿಪುಲವಾಗಿ ರೂಪತಾಳಿ ಸುಮಾರು ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯದ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಇವುಗಳೆಲ್ಲಾ ಬಹುಪಾಲು ನಾಶವಾಗಿ ರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯು ಐತಿಹಾಸಿಕ ದಾಖಲಾಗಬಹುದಾಗಿದೆ.

*   *   *

– ೪ –

ಕ್ರಿ. ಶ. ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ಅಂದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಕೃಷ್ಣ III ಆದಮೇಲೆ ಒದಗಿಬಂದ ಅನುಕೂಲದಲ್ಲಿ ಕೋಗಳಿ ಶಾಸನ ಕ್ರಿ. ಶ. ೯೮೨ರಲ್ಲಿ ಆದಿತ್ಯ ವರ್ಮ ಎಂಬ ಸೌಂದತ್ತಿ ನಾಡಪ್ರಭು – ಈತನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಗಳದ ಸೂರ್ಯದೇಗುಲವು ಹೆಚ್ಚು ವೈಭವದಿಂದ ಮೆರೆದಿರಲು ಸಾಕು. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಬಾಗಳಿಯ ಅಗ್ರಹಾರವು ಕಲ್ಲೇಶ್ವರ-ನರಸಿಂಹ-ಕಲಿದೇವ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯ ದೇಗುಲಗಳ ಒಂದು ಸಂಕೀರ್ಣ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಅಬ್ಬಲೂರು, ಹಾವೇರಿ ಮೊದಲಾದೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ ದೇಗುಲಗಳು ಮೂಡಿರಬಹುದು.

ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯರು ಸೂರ್ಯ ದೇಗುಲಗಳಿಗೆ ನೀಡಿದ ದತ್ತಿ ಶಾಸನಗಳು, ವೀರಗಲ್ಲುಗಳು ಮತ್ತು ಮಾಸ್ತಿಕಲ್ಲುಗಳು ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕಾಳಾಮುಖ ವರ್ಗವೊಂದು ಪೂಜಾವಿಧಿಗಳ ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯದ ನಡೆವಳಿಕೆಗಳಲ್ಲೂ ಕೈವಾಡವಿರಿಸಿದ್ದು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಬಾಗಳಿ (ಇಂದಿನ ಅವಶೇಷಗಳು)ಯಿಂದ ಗುರುತಿಸ ಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ವೀರಗಲ್ಲುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಳಾಮುಖರ ಗುರುತನ್ನು ಗಮನಿಸುವಂತೆ ವೀರರನ್ನು ಶಿವನ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸುವ ಅಧಿಕೃತ ಪೂಜಾರಿಗಳಂತೆ ಕೆತ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೂಚನೆಯಿದೆ. ಈ ದೇಗುಲ ಸಂಕೀರ್ಣದ ಮತ್ತೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಶಿಲ್ಪಗಳೆಂದರೆ ಮಿಥುನ ಹಾಗೂ ಲೈಂಗಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಪಟ್ಟಿಕೆಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಈ ಕೇಂದ್ರಗಳು ಸೂರ್ಯನ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ 'ತೆರೆದ' ರೀತಿಯ ಲೈಂಗಿಕ ಧರ್ಮವನ್ನು ತೋರುವಲ್ಲಿ ಬಹುಶಃ ಇವು ಕಾಮಸೂತ್ರಗಳ ಕೇಂದ್ರಗಳೂ ಆಗಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಅಂದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಗೆ 'ಲೈಂಗಿಕ

ವಿದ್ಯೆ' (Sex Education)ಯನ್ನು ತಿಳಿಯಪಡಿಸುವ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಶ್ಲೀಲಾಶ್ಲೀಲತೆಯ ಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಸಡಿಲಿಸುವ ಇಂಥ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿದ್ದದ್ದೇ ಆದರೆ ಅಂದಿನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪರಾಕ್ರಮ ಮತ್ತು ಭೋಗದ ಅನುಭವಗಳಿಗೆ ಇದ್ದ ಸದವಕಾಶಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಿರಬೇಕೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪಂಪನು ಹೇಳುವ 'ಭೋಗದ ಗೊಟ್ಟಿ'ಗಳ ನೆನಪಾಗಬಹುದು!

ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯರಲ್ಲಿ ಮೂವರು ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯರನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸೂರ್ಯನನ್ನು ದಿಗ್ವಿಜಯದ ಗೆಲುವಿಗೂ ಸಂತಾನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಶುಭಕ್ಕೂ ಶರಣು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಿರಬೇಕೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಈ ಮೂಲಕ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸೂರ್ಯಸಿದ್ಧಾಂತದ ಗಣಿತವನ್ನು ಕಾಲಸೂಚಕವಾದ ಸಂಕ್ರಮಣಗಳಲ್ಲದೆ ಗ್ರಹಣಗಳು ಹುಣ್ಣಿಮೆ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಗಳು ಋತುಮ್ಯಾನಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ ಪಂಚಾಂಗ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಈ ಕೇಂದ್ರಗಳು ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು – ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯ ನಡುಹಗಲಿಗೆ ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣವು ಶಿವಲಿಂಗದ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವುದನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಅದ್ಭುತ ನಂಬಿಕೆಗಳಿದ್ದರೂ ಅದು ಕೇವಲ ಸಂಕ್ರಮಣದ ಕಾಲವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಒಂದು ದಿವ್ಯ ಸಾಧನವಾಗಿದ್ದಿತ್ತಷ್ಟೆ.

ಮಾಗಳದ ೨೦ ಕಂಬಗಳ ಮುಖಮಂಟಪವು ಗರ್ಭಗುಡಿಯಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಂತೆ ಉಳಿದಿರುವುದಲ್ಲದೆ (ಅಂತರಾಳದ ಕಲ್ಪನೆಯಿಲ್ಲದೆ) ಈ ಕಂಬಗಳ ಮೇಲೆ ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳು ೪ ಸಾಲಿನ ೬೪ ರಂಧ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಬೀಳುವಂತೆ ಮುಂಬಾಗಿಲ ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ವೈಜ್ಞಾನಿಕತೆಯನ್ನು ಕಾಲವು ನುಂಗಿದಂತೆ ಆಗಿದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಕಂಬಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮಂಟಪವೊಂದು ಶೃಂಗೇರಿಯಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ೧೨ ರಾಶಿಗಳ ಸಮಯವನ್ನು ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಗುರುತಿಸುವ ಒಂದು ಪ್ರಯೋಗಶಾಲೆಯಿದೆ. ಈ ಮಠದ ಅಧಿಪತಿಗಳು ಸೂರ್ಯಸಿದ್ಧಾಂತಿಗಳೆಂಬುದನ್ನು ಪಂಚಾಂಗ ರಚನೆಗೆ ಈ ಮಠದಲ್ಲಿ ಅನುಕೂಲ ಸ್ಥಾನವಿದೆಯೆಂದೂ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇದೊಂದು ಕಾಲಮಾಪನದ ಪ್ರಯೋಗಶಾಲೆಯೆಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು. ಇಲ್ಲೊಂದು ಸೂರ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆಯಿದ್ದಿರ ಬೇಕು. ಈಗ ಅದು ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲ–ಶಾರದೆಯ ವಿಗ್ರಹ ಮಾತ್ರ ಈ ಮಠದಲ್ಲಿದೆ. (ಮೂಲಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಶಂಕರ ಪ್ರತಿಮೆಯಿದೆ!) ಇಂದಿನ ಈ ಮಠದ ಮೂಲ ಸ್ಥಾನವು ಕೂಡಲಿ ಮಠಕ್ಕೆ ಸೇರಿದಂತೆ ಶಾಸನವು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಬದಲಾವಣೆಯು ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಆಗಿದ್ದಿರಬಹುದು.

ಸೂರ್ಯಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು 'ಚಾಲುಕ್ಯ ವಿಕ್ರಮರ'ದ ಗಣನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆರನೆಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೭೬ರಲ್ಲಿ ತನ್ನ 'ಶಕ'ವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವಲ್ಲಿ ಕಳಚೂರ್ಯರ ನೆರವು ಇದ್ದಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಕಳಚೂರ್ಯರೂ ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯರೂ ರಕ್ತ ಸಂಬಂಧಿಗಳು ಈತನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬರುವಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಣ್ಣನನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿದಂತೆ ವಿಕ್ರಮಾಂಕಚರಿತ (ಬಿಲ್ಹಣಕೃತ–ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾವ್ಯ)ವು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆಂದು ಕರಮರಕರರು ಆರನೇ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಖಚಿತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. (ನೋಡಿ : ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ಪತ್ರಿಕೆ – ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಚರಿತ್ರೆ – ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೧೯೨೯, ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ಪರಶುರಾಮ ಕರಮರಕರ). ಅಲ್ಲದೆ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬರುವ ವೇಳೆಗೆ ಈತನ ರಾಣಿಯೊಬ್ಬಳು ಮಾಳಲದೇವಿ–ಶಾನುಭೋಗನ ಮಗಳು ಸೂರ್ಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡಿಸಿದ ಶಾಸನವೂ ಇದೆ. ಅದೇ ದೇಗುಲಕ್ಕೆ ಆರನೆಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನು ದಾನ ಮಾಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ವಿವರಗಳು ಅಂದಿನ ಸೂರ್ಯ ಮಹಿಮೆ ಯನ್ನು ಸಾರಿ ಹೇಳುತ್ತಿವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಮಾಗಳದ ಮಹಿಮೆಯೂ ಇಂತಹುದೇ ಆದೀತು. ಅಗ್ರಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಾರಾಧನೆ ವಿಶೇಷವಿದ್ದಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಹಲವಾರು ಶಾಸನಗಳಿಂದ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಸೂರ್ಯನು ವೈದ್ಯ ಮತ್ತು ಕಾಲಗತಿಯ ಜೀವನಾಡಿಯಿದ್ದಂತೆ ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಸುಖಸಂತಾನಗಳಿಗೂ ಅಧಿದೇವತೆಯೆಂದು ಪರಿಗಣಿತನಾಗಿದ್ದವನು–ಕಳಚೂರ್ಯರ ಅವನತಿಯಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯದೇಗುಲ ಮತ್ತು ಆರಾಧನೆಯ ಅವನತಿಯೂ ಅಡಗಿರುವಂತಿದೆ.

* * *

– ೫ –

ಆರನೆಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಅಂತ್ಯದಿಂದ ತಲೆಯೆತ್ತಿದ ಕಳಚೂರ್ಯರು ಸೂರ್ಯ ವಂಶದವರೆಂಬುದನ್ನು ಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶದ ಕಾಳಂಜರಪುರವರಾಧೀಶ್ವರ ಎಂಬ ಬಿರುದು ಬಿಜ್ಜಳನಿಗೆ ಸೇರುವಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯ ರಾಜವಂಶಕ್ಕೆ ಈತನು

ಸೇರಿದ್ದವನಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯ ಮತ್ತು ಅಂದಿನ ಐತಿಹಾಸಿಕ ವಿವರಗಳನ್ನು ಅರಿತಲ್ಲಿ ಖಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಕಳಂಜರಪುರದ ಕಳಚೂರ್ಯರಲ್ಲಿ ಕರ್ಣನೆಂಬ ಶಕಪುರುಷನೇ ಆಗಿಹೋಗಿದ್ದಾನೆ. ಅದರ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಂದ ಲೆನ್ನುವಂತೆ ಆರನೆಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನು 'ವಿಕ್ರಮ ಶಕ' ವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಕಳಚೂರಿ, ಕಳಚೂರ್ಯ-ಪದಗಳಲ್ಲಿ 'ಕಿರಣ ಸೂರ್ಯ' ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಬರುತ್ತದೆ. ಬಿಜ್ಜಳನು 'ವಿದ್ಯುಜ್ಜಳ' ಎಂದಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈತನ ಮಗನಾದ ಸೋಯಿದೇವ ಕೂಡ 'ಸೂರ್ಯದೇವ' ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಬಿಜ್ಜಳ-ಬಸವಣ್ಣನವರ ಸ್ನೇಹವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಪಾಶುಪತ ಮೂಲ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಬಯಲು ಮಾಡಿದಂತೆ 'ಕಲ್ಯಾಣ ಕ್ರಾಂತಿ'ಯು ಒಡಮೂಡಿತೆನ್ನಬಹುದು.

ಬಿಜ್ಜಳನು ಬಳ್ಳಿಗಾವೆಯ ಸೂರ್ಯ ದೇಗುಲಕ್ಕೆ ದಾನ ಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲದೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಿರಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಆತನ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ 'ಸೂರ್ಯಾಯ ನಮಃ' ಎಂಬ ಒಕ್ಕಣೆ ಕೂಡ ದೊರಕುತ್ತದೆ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ೧. ಆದಿತ್ಯ - ಆರಾಧನೆಯು ಬಾದಾಮಿ ಚಾಲುಕ್ಯರಿಗೆ ಸಾಂದರ್ಭಿಕವಾಗಿ ಒದಗಿ ಬಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು ಮತ್ತು ಕಲ್ಯಾಣಚಾಲುಕ್ಯರ ಹಾಗೂ ಕಳಚೂರಿಗಳ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಶಾಸನಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

೨. ಆದಿತ್ಯ ಹೃದಯಂ - ಮಂತ್ರಭಾಗವು ಅಗಸ್ತ್ಯರದಾಗಿದ್ದು ಅದನ್ನು ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಮಾಂತ್ರಿಕ ರೀತಿ ನೀತಿಯಲ್ಲೇ ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಲಾಗಿದೆ.

೩. ನಮ್ಮ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯರಿಗೂ ಸೂರ್ಯಾರಾಧನೆಗೂ ಇದ್ದಿರಬಹುದಾದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಶಾಸನಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಖಚಿತ ಪಡಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

೪. ಸೂರ್ಯನೆಂದರೆ ವೈದ್ಯಕ್ಕೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಂತಾನ (ಜ್ಞಾನ)ಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಕಾಲಮಾನದ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲದೆ ಜನ್ಮಕುಂಡಲಿ-ರಾಶಿಕುಂಡಲಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಮಾನವ ಸ್ವಭಾವಗಳನ್ನು ಅರ್ಥೈಸುವುದಕ್ಕೆ ಎಂದು ಆರೇಳು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಲೌಕಿಕ ಪ್ರಯೋಜನಗಳಿಗೆ ಅಧಿದೇವತೆಯೆನ್ನಬಹುದಾಗಿದೆ.

೫. ವೀರಗಲ್ಲುಗಳು ಮತ್ತು ಮಾಸ್ತಿಕಲ್ಲುಗಳು ಸೂರ್ಯ ಆರಾಧನೆಗೆ ಸೇರಿದ ಆಚರಣೆಗಳಾಗಿದ್ದು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವೂ ಸೇರಿರುತ್ತದೆ.

ಗ್ರಂಥಋಣ

1. Indian Architecture - Percy Brown
2. The Culture & Civilisation of Ancient India in Historical Outline - D.D. Kosambi
3. Indian History - D. D. Kosambi, 2nd revised edition
4. Karnataka Inscriptions, Vol V. Edited by Dr. B. R. Gopal, Kannada Research Institute, Dharwad.
5. S II Vol. IX, X, & XI, Bombay Karnataka Inscriptions
6. Inscriptions of Dharwar Taluka- (Ed.) Dr. M. M. Kalaburgi. 1976, Karnataka Viswavidyalaya, Dharwar.
7. Indian Empire, Imperial Gazeteer. Vol. II
8. The Chalukyas of Kalyana and the Kalachuris (1981) - Dr. B. R. Gopal, Karnataka University Dharwad.
9. PURANA, Bulletin of the Purana Department (Vyasa Purnima Number) All-India Kasiraja Trust, Varanasi .
10 Royal Conquests and Cultural Migrations in South India and the Deccan, C. Sivaramamurti, The Trustees of the Indian Museum, Calcutta.
11. Pandrethan, Avantipur & Martand (1977) by Debala Mitra, Archaelogical Survey of India, New Delhi.

12. I.C.C. Vol III & IV
13. ಆದಿತ್ಯಹೃದಯಂ - ಸಂ. ಜಿ. ಪಿ. ರಾಜರತ್ನಂ, ಶಾಕ್ತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಂಟಪ, ಬೆಂಗಳೂರು - ೫೬೦ ೦೫೫
14. ತಲಕಾಡಿನ ಗಂಗರ ದೇವಾಲಯಗಳು ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ, ಡಾ. ದೇವರಕೊಂಡಾರೆಡ್ಡಿ, ಕ.ಸಾ.ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು-೧೮.
15. Collected papers (Studies in Tamil Culture) : Natana Kasinathan, Madras 1994.
16. Vijayanagar Progress of Research 1987-88 Editors : D. V. Devaraj & Channabasappa. Patil, Dept of Archaeology And Museums.
17. Elements of Hindu Iconography, T.A. Gopinatha Rao
18. March of Karnataka,Surya Worship in Karnataka by Dr. Suryanatha Kamath Vol. 32 Jan 1994 No.1
19. ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತಿಹಾಸ - ಲೇ. ಆರ್. ಎಸ್. ಪಂಚಮುಖಿ, ಕ.ಇ.ಸಂ. ಮಂಡಲ, ಧಾರವಾಡ - ೧೯೬೭
20. ತರ್ದವಾಡಿನಾಡು - ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ, ಡಾ. ಎಸ್. ಕೆ. ಕೊಪ್ಪಾ, ಪ್ರತಿಭಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಇಂಡಿ. ೧೯೯೦
21. ಶಿಲ್ಪಕಲಾಪ್ರಪಂಚ, ಕರ್ನಾಟಕ ಲಲಿತಕಲಾ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು -
22. ವಾಸ್ತುಪುರುಷ-ನೆಲೆ ಹಿನ್ನೆಲೆ - ಜಿ. ಜ್ಞಾನಾನಂದ, ಕೆ. ಜಿ. ಎಫ್. - ೫೬೩ ೧೧೫, ಕರ್ನಾಟಕ
23. Vastusutra Upanisad, (1986) A Boner, S.A. Sarma, & B. Biumer Motilal Banarasidass, Delhi Varanasi-Patna-Madras.
24. ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ - ಡಾ. ಎಂ. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಮೈಸೂರು.
25. Introduction to Archaeological Remains in Madhya Pradesh, (in Hindi) 1954 Dr. Moreswar G. Dikshit.
26. ಬೃಹತ್ ಸಂಹಿತೆ - ವರಾಹಮಿಹಿರ - ಭಟ್ಟೋತ್ಪಲನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಕೂಡಿ, ಎಮ್. ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಭಟ್, ಎರಡು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ, Publishers: Motilal Banarasidass Pvt. Ltd, Delhi (1982 and 1993)